

HANS P. HANSEN – DEL 1

Hans P. Hansen – eller Hans Tækkemand, som han blev kaldt – blev født i Fulden i 1890. Erindringerne er nedskrevet af Hans Tækkemand selv, og er indsendt af Beder- Malling egnsarkiv.

OM DAGLIGLIVET I FULDEN OMKRING ÅRHUNDREDSKIFTET

af Hans P. Hansen, Malling, MCMLXV

2. del af Hans Tækkemands erindringer kan læses

her: <http://www.2017aarhusianere.dk/hans-p-hansen-del-2>

FORORD

De store historiske ting, som verden er så fuld af, kan man altid læse sig til, herom har vi til alle tider skribenter, hvis opgave det er at fortælle efterkommerne om tidligere tiders hændelser, men det daglige liv, som det levedes og leves for eksempel her på egnen, det er der kun de færreste, der

skænker en tanke.

Skulle det hænde, så er det ofte for sent, for så er den eller de, der ville have været gode fortællere, borte.

Adskillige har erkendt dette, hvorfor man henvendte sig til Hans P. Hansen, den gamle tækkemand, for at han kunne nedfælde sine erindringer fra egnen og om beboerne her omkring Fulden.

Således blev »Hans Tækkemands erindringer« til, og vi skylder Hans P. Hansen en varm tak, fordi det blev os muligt at udsende denne lille publikation til vore venner og forretningsforbindelser i anledning af årsskiftet 1965-66.

1. DEL

Flere af os gamle i Fulden har vist interesse for om muligt at samle nogle beretninger fra vor drengetid om byen og dens beboere samt fra »Moesgaard« og om de, der hørte herregården til. På grund af min megen snak herom og min fortællelyst, blev jeg udset som manden, der skulle føre tanken ud i virkeligheden.

Men svært var det at komme i gang og først efter nogen tids betænkning begyndte erindringerne at trænge sig på og en skønne dag stod det hele klart for mig.

Så, Hans Tækkemand, nu skal det være. Nu kan du vist gøre det, og så må det være, at du lægger til eller trækker fra, tænkte jeg.

Altså må du her berette af karsken bælg, som livet levedes i den lille landsby, som der desværre ikke gik alt for pæne rygter om.

Inspirationen kom en køn efterårsdag, hvor min kone og jeg tog med rutebilen fra Malling og op til »Alléen«, der fører ind til Moesgård. Vi ville ned til Skovmøllen og have vores eftermiddagskaffe. Turen ind til Moesgård er i sig selv en ganske dejlig spadseretur, men smukkeste synes jeg dog udsigten til Fulden er. Man kan vel næppe lade være at standse midt i »Alléen« for derfra at kaste blikket ned over Fulden by. Der ligger den lille landsby og putter sig pænt i delvis skjul af de smukke bakkedrag. – ja, ikke så mærkeligt at selv kunstmalere

fra København, Aarhus og andre byer henter deres motiver herfra. Naturligvis standsede vi også for at nyde denne betagende udsigt over dette stykke pragtfulde natur, inden vi fortsatte ned til gården.

Da vi nåede til den gamle og hyggelige smedie, standsede vi igen. Der lå den nu i sin forladthed glemt og forsømt, men hvilke minder kunne den ikke give, om den kunne tale.

I min tid, da jeg som 19-årig kom til Moesgård, var der Mester »Smed Jens«, to svende og to lærlinge, ja da var der rigtignok liv over smedien. Som var det i går, syntes jeg pludselig, som kunne jeg se »Smed Jens« kommandere med lærlingene, når de trådte blæsebælgen til essen, for hurtigst muligt at opnå, at jernet glødede, se Mester svinge forhammeren med de obligatoriske rytmeslag, for at forme hesteskoen rigtigt, ja, det var, som kunne jeg mærke den ramme lugt af sveden horn, når skoen tilpassedes hoven. Smedien var ofte samlingsstedet for unge som gamle, for var det ikke her man bedst kunne følge datidens tekniske udvikling?

Nu var det tomt og stille, kun fuglene nød denne stilhed, idet de i fred og ro kunne skabe deres reder her.

Også nede på »gården« var alt liv som blæst væk. Vi så hverken mennesker eller dyr. Den fordums så stolte herregård lå hen, øde og forladt, kun gran og ukrudt syntes at være ene om at vise liv. Det virkede næsten uhyggeligt, når man tænkte sig tilbage til de gode, gamle dage, ak ja!

Men nu kommer der jo noget helt andet, som jo nok kan få stor betydning for den gamle herregård, noget med museum og dyrepark. Måske det lykkes at genskabe tidligere tiders liv over denne smukke gård, og hvem ved, om det ikke times mig at opleve også det?

For liv på gården dengang, det var der. Jeg mindes tydeligt, da jeg i landsudstillingsåret 1909 kom derop, da var der vel nok leben over alt, som hørte gården til. Alle bygningerne var besatte, kørsel med hestevogne over de toppede brosten fra og til mark, smedie eller måske bytur gav genlyd mellem længerne, fra staldene hørte man vel tydeligst grisenes grynten, når grotningen var fordelt, og det var som H. C. Andersen ville have udtrykt det, »sådan rigtigt ude på landet«!

Gården var et helt samfund for sig; der var et stort folkehold på vel 25-30 piger og karle, der var beskæftiget fra tidlig morgen til sen aften. Livet på Moesgård adskilte sig ikke fra livet på en hvilken som helst anden herregård. I sammenligning med i dag må man erkende, at der i alt fald på den tid hørte megen brændevin til. Til tider blev det da også overdrevet, især om vinteren, når der skulle damptærskes.

Da måtte man ty til yderligere arbejdskraft, som man måtte hente udefra, og det var sjældent at få ordentlige mennesker til hjælp. Oftest var der »børster« imellem, og de kunne nok hurtigt sætte deres præg på hele gården med uro over det hele som resultat, både dag og nat.

Men alt får jo en ende, gudskelov, og da sommeren kom, var vi igen blot de faste karle og husmænd tilbage. Vi havde et godt sammenhold, og det var sjældent, at noget da blev overdrevet.

Sommeren blev den kønneste tid, jeg erindrings fra min ungdomstid. Vi var stadig i udstillingsåret, og jeg var bare 19 år, men episoderne fra det forgangne år havde lært mig så meget, at jeg havde forstået, at vi mennesker både kan være onde og gode.

2. DEL

Hvordan gik så sommeren for os på Moesgård det år?

Ja, den blev fuld af gode minder, og bedst husker jeg vel turene ned til »Fiskerhuset«, hvor vi meget ofte tog hen. Her var vi altid velkomne, takket være et par herlige mennesker, som havde alt det gode i sig. »Fisker-Mine« og »Fisker-Rasmus« tog altid pænt imod os og bad indenfor, hvor konen så serverede for os. Aldrig noget med brændevin, nej, man kunne nok more sig uden, og festligere kunne det vel næppe være, end når »Fisker-Rasmus«, denne fine og sirlige mand, tog violinen frem og lokkede de lystigste toner frem. Da gik dansen livligt, og vor livsglæde kunne udfoldes uden ringeste ufred. Disse lørdagsaftener er mig stadig kære minder.

Men livet på herregården gav mig også indsigt i de mindre lyse sider. Jeg kunne ikke forstå, hvorfor arbejderne og særlig konerne skulle bo så langt fra deres arbejdsplads; de skulle jo, lige meget hvordan vejret end var, op og malke klokken 4 om morgenen og væk fra børnene så tidlig. Så måtte børnene passe sig selv, og jeg forstod ikke, at det ikke oftere gik galt.

Men det gik jo heller ikke, som det burde i et trygt hjem, det var min opfattelse, men at komme nærmere ind herpå vil nok blive for vidtløftigt. Dog presser en uhyggelig oplevelse ind på mig ved tanken om den dag, da vi erfarede, at fire børn i Skejby var indebrændte, medens forældrene var på morgenarbejde.

Nok om det, jeg må videre med mine erindringer fra tiden deroppe på gården, og da jeg har fortalt om sommeren, vil jeg nu berette lidt fra vintertiden.

Det er vel naturligt, at julehøjtiden trænger sig mest på. Da var der forventningens glæde over os alle, for pligterne var nok stadig mange, men det var som alt gik lettere fra højtiden ved tanken om den tilstundende højtid. Mange var beskæftiget med hjemmeslagtingen, for sulte i julen skulle selvfølgelig ingen være, og nystegt blodpølse efter overstået arbejde var heller ikke af vejen.

Julehøjtiden betingede en fuldstændig stilhed overalt på gården i juledagene, og stilhed samt højtid sænkede sig over os alle, også i folkestuen, hvor råheder og hårde ord ellers var daglig kost. Jeg kunne ikke rigtig fatte det, men man sagde, at dette var en uskreven lov på herregården, at »den fysiske magt påbød stilhed og højtid«, hvilket man måtte respektere!

Efter måltidet juleaften kom fru ned til os i folkestuen og indbød os til et glas vin og en cigar oppe på gården. Det var traditionen, og der vankede ingen julegaver herudover, men det var trods alt en oplevelse at komme op i de smukt pyntede stuer og ønske hinanden en rigtig glædelig jul.

Nok indebar invitationen visse betænkeligheder, idet mange af os kun havde det tøj, vi stod og gik i, og man burde vel nok være pæn i tøjet, når man skulle i stadsstuen.

Men derop kom vi alle, og så skulle vi synge. Forvalterens kone satte sig så til klaveret og slog tonen an. Det kneb lidt i begyndelsen med at få stemmerne

klaret, men når generthedens havde fortaget sig, kan det nok være, at stemmerne fik kraft og pragt. Aldrig er vel julesalmerne blevet sunget bedre, end da »Kartoffel-Anders« og »Røde-Frederik« stemte i. Selv fruene ved klaveret stoppede op for at lytte til sangen.

Mon ikke minderne fra hjemmet sådan en aften kom op i de hårdkogte herregårdskarle og for en stund stemte sindene lidt lysere, jeg tror det, og tillægger dette årsagen til den smukke sang.

Når højtideligheden deroppe var overstået, gik vi stille ned i folkestuen igen, men højtiden sad i os alle, så da en røst lød: »Så går vi til ro, det er da juleaften! « – gik hver til sit.

3. DEL

Blandt herregårdens folkehold var der mange, som følte sig så stærkt knyttet til gården, at de slet ikke kunne tænke sig at rejse derfra; i så fald kunne herregården jo slet ikke gå længere, men det skal indrømmes, at de mennesker, jeg her tænker på, var af en sådan støbning, at man fra gårdens side på ingen måde ville af med dem.

Der var »Trine-Robert«, som boede nede i »Teglværkshuset«. Hun havde tre sønner, der var stoute og stærke skovarbejdere. Hendes mand kan jeg ikke huske. Hun havde nede i skoven en ko, som græssede.

Der var »Gamle-Grethe«, der boede omme i »Skovmøllen«. Hendes mand var forkarl på gården, men jeg kan heller ikke huske ham, hvorimod jeg erindrer sønnen, »Lange-Peter«. Han var ladefoged.

Så var der jo min Bedstefar, og skovfogeden og gartneren, måske flere, som ligeså var stærkt knyttet til herregården. Dette forhold har jeg i øvrigt også mødt på andre store gårde.

Fra tiden sammen med min Bedstefar kan jeg ikke huske alle oplevelserne, for de var mange og herlige, men her er nogle træk, jeg husker særligt godt.

Han var vel den, der havde tilbragt den længste tid på Moesgård – 58 år, – så han var dus med det hele, om det så var med Kammerherren og forpagteren, og selvfølgelig hele folkeholdet.

Han kunne fortælle historier som ingen anden, og når man som dreng andægtigt sad og lyttede, ofte med rødglødende kinder, så kunne spændingen blive for stærk for mig, når han begyndte at tale om hovedløse tjenere og lænkehunde, der gøende og halsende for rundt klokken 12 om natten. Jeg var ikke stolt af disse beretninger, men erfarede også senere, at Bedstefar kun fortalte dem, når han havde bekommet sig en dram eller to.

Blandt karlene var der flere store, stærke mænd på Moesgård, og mellem disse hørte Bedstefar til.

At han også havde kræfterne, fik jeg at se en dag, da jeg var med ham inde i folkestuen. Han måtte spise, hvor han ville, enten han nu foretrak køkkenet eller sammen med de andre. Da vi kom ind i stuen, var der en særlig rå karl, der havde lyst til at gøre nar af den gamle, som udbrød: »Nå, nu kommer den gamle drønnert!«.

Det var ikke første gang, han var ude efter Bedstefar, og denne sidste bemærkning var åbenbart dråben, der fik bægeret til at flyde over. Den gamle blev vred, øjnene skød lyn, da han svarede: »Nu er det nok!« – greb ham i trøjen, trak ham ud på gulvet, rystede ham, videre ud på stentrappen og ned på en måde, der bekræftede hans vrede. Karlen forsvandt fra gården – og jeg løb hjem!

Siden den dag kunne Bedstefar færdes i fred og ro, men han var da også omkring de 70 år.

I hans yngre dage og sine velmagtsdage herskede en stor og rå forvalter på garden, og en dag nede i stalden kunne det efter forvalterens mening ikke gå stærkt nok for en karl, hvorfor forvalteren i hidsighed tog ham og puttede ham ned i vandtruget inde i stalden. Det blev for meget for Bedstefar! »No ska do fan'enslumme sel' prøw, hvod'en det er!« sagde han, og greb forvalteren. Det blev et voldsomt opgør, hvor Bedstefar gik af som sejrherre med forvalteren i vandtruget i en sådan grad, at de øvrige i stalden måtte råbe: »Do drowner ham,

Mikkel!« – men forvalteren druknede ikke, men det blev ham en lærestreg om at passe bedre på sig selv en anden gang.

Der var mange flere episoder, hvor kræfterne gjorde sig gældende, huske dem alle er ikke nemt, men en enkelt mere må jeg berette.

Man havde listet den gamle med til Aarhus til Sct. Oluf's marked en dag. Der var blandt andre gøglerier en stor mand, om hvilken var udlovet en ducør til den, der kunne løfte ham. Man var ude på sjov, og da man kendte Bedstefar's kræfter, sagde man til ham om at prøve.

Den gamle lod sig overtale, gik hen til kæmpen, vendte skråen en omgang, bøjede sig og tog et godt livtag om manden, løftede ham stille og roligt op i vejret. Stor jubel, der selvfølgelig ikke blev mindre, da man erfarede, at kæmpens støvler var naglet fast til gulvet, og som sådan stadig stod på deres plads!

4. DEL

At han også var mundrap, bekræfter en lille hændelse fra de seneste år, hvor han passede fårene. Han passerede hovedbygningen, hvor kammerherreinden stod og kaldte ham an med: »Hvordan kan det være, Mikkell, at du ikke kommer og fortæller mig, om mit får har lemme?«, »Det ska' a fandenslumme sej'mi' Muesen, for æ får hå'r it' lemme en'u«
»Ja, ja, Mikkell, gå så op i køkkenet« – da vidste den gamle, at der vankede en dram.

I hans yngre dage passede han i øvrigt også en syg bror til kammerherren. Hans navn var Johannes »Dahl«. Ham måtte han gå ture med, og da han ofte fik nogle frygtelige anfald, skulle der jo holdes ved ham. I høsttiden kørte den gamle mand med »ølvognene« ude i marken til høstfolkene. Jeg husker tydeligt, da man høstede på det indtægt oppe ved »Samshuset« – »Vesterbæk«, det strækker sig omtrent helt ud til landevejen. Der gik cirka 25 høstfolk og høstede på gammeldags og vanlig vis, et imponerende syn på den tid, men teknikken kom da gudskelov også landbruget til gode, idet mekaniseringen

førte til selvbinderne. Disse, som Bedstefar nåede at opleve, stod for ham altid som en stor gode, at man kunne få maskiner til selv at binde negene, ja, det var næsten mere, end han ville tro.

Fra min tid på Moesgård kan jeg også huske, at der arbejdede en halv snes polakker, anført af en fører. En sælsom oplevelse havde jeg også fra disse mennesker, idet vi en morgen, medens vi i stalden stod og ventede på at komme i gang med dagens arbejde, så deres fører komme sammen med sin kone, der bar på et nyfødt barn, kun indsvøbt i en simpel trevl tøj. Forvalterens kone måtte tage sig af barnet, medens moderen gik i marken for at passe sin dont. Det gik naturligvis ikke, for moderen blev syg, og vi måtte køre hende hjem, for at hun kunne få den hvile, som hun trængte til ovenpå en fødsel.

I anledning af Landsudstillingen besluttede vi en aften at tage ind for at se den. Vi var en seks-syv stykker, som sejlede i en motorbåd fra »Fiskerhuset«. Båden førtes af »Martinus Øvlisen«, smedesvend på Moesgård og svigersøn til »Fisker-Rasmus«. Det var hverken første eller sidste gang han optrådte som bådfører, idet han senere endte som fører af havnens lodsbåd »Hermes«.

Da vi sejlede ind i havnen, så jeg et syn så smukt, at jeg den dag i dag tydeligt kan se det for mig. Amerikabåden »United States« lå blidt vuggende, illumineret med hundrede af lamper, som her fra søsiden så ganske imponerende ud. Der var fest om bord, for de lifligste toner fra et orkester nåede vore øren og fortalte os, at der måtte være gæster om bord til dans. Til udstillingen nåede vi dog aldrig. Til alt uheld viste det sig, at nogle var blevet tørstige ved synet af al det vand under turen ind, hvorfor de stilede mod det første det bedste værtshus på havnen, som de kunne finde. Længere nåede man så ikke.

Lad os nu høre lidt om beboerne i Fulden. Rygtesmede findes vist overalt, og fra min barnetid husker jeg bedst »Goliath« (Anders Sørensen) og tækkemanden »Sliberen« (R. P. A. Brørup), som vel bragte de fleste historier om Fulden ud i livet.

Øgenavne havde næsten alle, men ingen tog dette højtideligt. Vi begynder med tækkemanden »Sliberen«, for resten en lille gemytlig mand og en dygtig

tækkemand; han kom jo ofte langt omkring, og under mit ophold på »Saralyst« ved Aarhus, (jeg tjente der før min tid på Moesgård) havde jeg lejlighed til at hjælpe ham med arbejdet. Jeg husker, han sagde til mig: »Nu, da du er kommet fra Fulden, skal du ikke tage derned igen, for der er kun en fa'ens bunke kællinger, der skændes dagen lang!« Det passede nu ikke helt, men han brugte altid en forfærdelig mund og til alle. På »Saralyst« blev han da også kaldt »Skrigeren«.

Når han arbejdede der, måtte han ikke få spiritus om dagen. Det var en svær opgave, og selvfølgelig gik det da også galt en dag. »Sliberen« fik sig en tår over tørsten, og da proprietær Buchtrup kom hjem, lå tækkemanden helt oppe ved gavlen af den høje lade og hilste proprietæren med et højt: »Skål, hr. Buchtrup!« »Vil De se omgående at komme ned«, svarede hr. Buchtrup, men »Sliberen« svarede frækt: »Nej, den unde'hver'me, men De kan jo komme herop!« Lille jeg fik en ordentlig balle af proprietæren, som troede, at jeg havde hentet brændevin til ham, da jeg var i Holme efter tækketråd. Det er muligt, at jeg havde en flaske med, men jeg erindrer det ikke. Der kunne fortælles mangt og meget om ham, men det vil være for vidtløftigt, hvorfor jeg kun her vil fortælle en enkelt hændelse fra en tid, hvor han arbejdede langt fra hjemmet. Det måtte adskillige, og det betød, at de kun kom hjem om søndagen.

En dag kom han hjem med en krans, gik op til sin svigermor, »Gamle Dorthea«, der boede i huset lidt fra hans eget, og afleverede den med: »Hva', er du it' død, din gammel djævel? Ja, her er nu kransen!«

5. DEL

»Sliberen« havde – som så mange andre i Fulden – geder, og han havde vejgræsset op til præstegården. Lige overfor Marius Thomsen var der en dam, hvor præstens drenge fiskede, og da den grænsede op til Silberens vejgræs, kunne det næppe undgås, at de trådte det ned. En dag kom han og så det, og da har humøret vel ikke været det bedste, for han skreg og råbte efter dem: »Det ka' være, i hvalpe ka' finde hjem« Drengene fortrak skyndsomst og sladrede til »Far« (pastor Christensen) om, hvordan han havde råbt efter dem, så

de måtte løbe fra ham. Ja, ja, jeg skal nu nok en dag tale med den gode tækkemand, lovede præsten.

Det lykkedes da også præsten at stå overfor tækkemanden, men uheldigvis en dag, hvor præsten selv var gået ned og fiske, og således begik samme brøde som drengene. Det kan nok være, at »Sliberen« brugte mund, ja, i en sådan grad, at præsten overhovedet ikke fik indført et ord!

Den beretning har jeg fra den gamle kusk, der var der for cirka 70 år siden. Han bor nu på De Gamles Hjem i Mallingsvej og er over de 90 år. Han har i øvrigt fortalt mig mange episoder fra hans tid i præstegården, hvoraf jeg ikke skal referere andre end den, når han skulle køre for præsten og de skulle passere Fulden, Så sagde præsten altid: »Kør nu endelig rask, for hernede er der nogle forfærdelige mennesker«.

En skønne dag var »Sliberen« kommet til det resultat, at han ville skilles fra konen. Det skulle afgøres i retten ved en dommer Lund, som kendte dem godt. »Har De nogen gyldig grund til skilsmisse hr. R. P. A. Brørup?« spurgte dommeren. »Ja, denunde'hverme', hr. dommer. Der står i ægteskabs-loven, § 57, side 14, at en ægteviet hustru ikke må nægte legemlig omgang to gange om ugen! — og det har hun denunde'hverme' gjort!«

Skilsmisse kom der naturligvis ikke ud af den historie, men konen Emilie fortrak hjem til sin mor oppe i »Posthuset«. Det skete i øvrigt på min bryllupsdag, men »Sliberen« var åbenbart ikke mere berørt af situationen end, at han huskede at sende mig et telegram, som jeg endnu bevarer som et kært minde om ham.

Han fik for øvrigt også lært at cykle, men af og til kunne den også være svær at styre, og selvfølgelig gik det også galt en dag, hvor han ned ad den stejle bakke ved »Havmosegården« styrtede. En mand, der tilfældigt kom forbi, ville hjælpe ham på ret køl igen. »Hva' rager det dig? — svarede »Sliberen« — men kunne du ikke tage og sige mig, hvor »Valkyrien« er?« Det var hans cykle.

Som jeg har fortalt, var han en gemytlig mand, der nok kunne give stemning, når han ville. Engang skulle vi have fastelavnsfest oppe i »Seldrupgården«, men det blev alle tiders vintervej, sit vor musiker ikke kunne komme, og vi besluttede os så til at sende bud efter »Sliberen«.

Jeg var med nede og hente ham, og han indvilgede straks i at gå med, når blot

vi ville bære instrumentet, en trækharmonika.

Repertoiret var ikke stort, men så sang han ind imellem, selv om også det var indskrænket til blot »Kvæservalserne« og »Kejseren udi Kineserets land«, men vi var jo ikke så forvænte, og det blev en vældig fest, takket været ham.

6. DEL

Så må vi holde lidt med tækkemanden, og berette lidt om »Goliath«, Anders Sørensen, der vel var en af dem, der var bedst kendt uden for Fulden. Ham kunne der godt skrives en hel bog om, men nu vil jeg bare holde mig til nogle enkelte skildringer fra hans liv i Fulden.

Han kom fra Mors, hvor han var fisker. Han fortalte selv, at han var sejlet ud fra Aarhus havn med fiskerkvasen »Trefoldigheden« i et forrygende stormvejr og forliste. Han reddede sig selv og brændevinsankeret, og havnede således i Fulden. Om beretningen taler sandt, tør jeg ikke svare for.

Han havde handelstalent, ernærede sig en tid med salg af fisk, og penge fik han altid ud af det. Ved siden af tog han tilfældigt arbejde, og således kom han engang hen til fabrikant Kortsen for at give en hånd med i havearbejdet. Snakketøjet var godt på ham, og under opholdet der kom han i snak med fru Kortsen, og min sjæl om ikke han sammen med fru Kortsen fik købt nogle sukkeraktier. Jeg husker, at han viste mig 600 kroner, som han havde fået ud af det.

»Goliath« brugte en forfærdelig mund, men han havde svært ved at holde sig til sandheden, hvorfor han var en hyppig gæst hos dommer Lund.

En gang han var i retten, drejede sagen sig om nogle check, og hvor han skældte sagføreren ud for en stor tyveknekt og kæltring, men da må man gå ud fra, at han for en gangs skyld talte sandt, for kort tid efter retsmødet hængte sagføreren sig. Flere skyldte ham penge, men han havde det altid sirligt skrevet ned i sin dagbog, ligesom han slettede gælden, når han bekom pengene. Desværre omsatte han dem i brændevin, og det var sjældent at møde ham, uden at brændevinsflasken stak op af lommen. Så rendte vi børn efter ham for

at høre, hvad han sang, eller for at overvære, at han satte flasken fra sig, lagde sig ved siden af og læste lignelsen om »Enkens søn fra Nain«.

De to sange, han sædvanligvis sang, var: »Der er en underfuld kilde, den rinder ved dag og nat« og »Sandhedsord jeg her vil skrive, det er om en bondemand, ingen her var hans lige«.

Han havde to døtre, og for at forstå ham fra en helt anden side, vil jeg gerne fortælle, at han også kunne finde på at synge: »Har I dag, jeg, kære Gud, syndet imod dine bude«.

Havde han haft hårde ture på søen, så var de ikke mindre på landjorden, og utallige gange er han kommet galt af sted, når han havde drukket for meget. Således faldt han i et vandhul, en gang han kørte med trækvognen for at sælge fisk, og tilbragte det meste af natten der, og så skal det tilføjes, at det var om vinteren. At han overlevede sådanne strabadser, kan han kun takke sit ualmindelige stærke helbred for. Mange andre gange lå han i samme tilstand i såvel ko- som hestestalde, hvor dyrene trådte på ham, flere gange med brækkede ben som resultat.

I læge Kelstrup's venteværelse hænger hans billede, men i hans ungdomsdage så han rigtignok bedre ud, da var han typen på en rigtig skipper.

En af de mest hårrejsende bedrifter, som der blev talt mest om, refererer til hans medhjælp til at ordne en begravelse.

Der skulle jo drikkes »Gravøl«, det vil sige, det foregik med brændevin, idet man fra et fad midt på bordet langede til med kopper! — og efter en stund var tilstanden den, at man insisterede på at skåle med den afdøde, der lå ved siden af!

Også ved begravelsen var »Goliath« impliceret i skandale, for det skulle være lidt ud over det almindelige, hvorfor han selv tog ind til Aarhus for at hente kisten. Samtidig bestilte han tre hornblæsere fra dragonerne til at komme til Fulden for at blæse til en sammenkomst, uden nærmere at berette årsagen hertil. Det var om vinteren, så da man på vej hjem til Fulden svingede ind til »Frederikshøj« kro, var farten i det glatte føre lidt for høj, for kisten fløj af vognen og helt hen til krodøren. Beretningen skal være sand, for jeg har den fra den gamle, joviale

vært, der fortalte mig den, da jeg engang hjalp min far med at lægge nyt tag på udhusene.

Døden var et problem, som han tumlede meget med; en overgang var han medlem af »Frelsens Hær«, stod ved en af de store arbejdspladser med en af de kendte indsamlingsgryder, men da ikke en af de mange arbejdere gav en skærv, holdt han op i den omgang, men »Frelsens Hær« stod stadig i hovedet på ham.

7. DEL

Som jeg har skrevet, ville han jo handle; i et hus omme ved møllen — »Tivoli« — kaldte vi det, boede en gammel ungtkarl, »Ras-Pouelsen«, som havde den dejligste store have til, hvor vi drenge tit var på besøg. Grunden var, at den gamle som regel gav os æbler. Selve huset forfaldt mere og mere, og så kom handelstalentet op i »Goliath«, som tilbød at gøre huset helt i stand på den betingelse, at den der levede længst, skulle have huset! Det blev »Goliath«!

Nok skulle han ordne en begravelse. »Ras-Pouelsen« døde på Odder Sygehus, så »Goliath« måtte hente den afdøde der for at føre ham til kapellet i Beder kirke. Der stod graveren meget længe og ventede, men »Goliath« kunne jo forklare forsinkelsen med, at han vidste, at afdøde aldrig havde været inde i Beder kro, så nu var det sidste lejlighed for ham! — hvorfor »Goliath« vel havde foretrukket at forene det praktiske med det fornøjelige.

Så fik han igen en periode med trang til »Frelsens Hær«, og så skulle huset sælges. Den dag, da anlægget blev indviet i Fulden, købte jeg det, og vi kørte til Aarhus for at få handelen ordnet. Men pludselig fortrød han handelen, hvorfor jeg i samråd med sagføreren for en tinge sum af 50 kroner, var det vist, måtte lade handelen gå tilbage.

Forinden havde han købt et andet hus, nemlig det hus i Fulden, hvor »Stine« og »Jens Rask« (den Fulden dreng) boede. På slutsedlen, som jeg hat haft i eje, men forlist ved et udlån, stod aftalt, at han forpligtede sig til at levere en pot

brændevin om dagen til sælgeren, så længe han levede, og hvis den ikke kunne slå til, måtte han være villig til at yde en pægl mere.

Ofte har jeg talt med ham om alle hans bedrifter, men da alderdom — men og stilheden kom over ham, da fik piben en anden lyd, for han var bange for døden. Han talte ofte herom, og det er sådan noget, man husker »Goliath« for.

Skal jeg nævne en mere af dem, som man kalder »originaler« fra Fulden, så skal det være »Terp-Marie«, som boede sammen med »Terp-Mikkel«. Han arbejdede på Moesgård. Navnet »Terp« skulle vistnok stamme fra en gård i Tvenstrup, hvorfra hun kom.

Huset lå lige op ad mit hjem, der ikke eksisterer mere, og hun levede der i et forfærdeligt svineri sammen med en flok geder, så man skulle synes, at det var umenneskeligt at bo der. Trods dette kan jeg ikke mindes, at hun var mere syg end andre.

Men svineriet blev til sidst så slemt, at sundhedskommissionen måtte træde til, og man stillede for at få syn for sagen. Man vægrede sig ved at gå ind, og den »bette Søren Jensen« fra Beder forblev udenfor. Han var forkølet, så han stod og nyste, og »Terpen« kunne da heller ikke dy sig for at spørge, hvorfor han, som levede i den rene sundhed, var forkølet, når hun, som ikke måtte bo her, dog ikke fejlede noget?

Hun var virkelig en original; hun kørte rundt med en barnevogn i omegnen, iført en træsko på det ene ben og sko på det andet, og hvad hun transportererede i vognen, var lidt forskelligt. Hun havde eller skaffede sig ærinde mange steder, og vel mest for en kaffetårs skyld.

På oplandets auktioner var hun en fast gæst, så herredsfuldsmægtig Jepsen kendte hende særlig godt. Når ingen andre ville byde, spurgte han altid hende: »Nå, frk. Sørensen, hvad skal vi så have for dette?« og lige så sikkert svarede hun: »10 øre!« Det var hendes faste bud. Og det kan nok være, at barnevognen af og til blev fyldt med alskens ragelse, men hun kunne bruge alt.

Vi kom jo fra præstegården i Beder og blev som nævnt nabo til hende, og det var ikke altid lige nemt. Vi var ikke begejstret for hendes besøg, og når hun

mærkede det, gik det ud over mig, og det var bestemt ikke blide ord, der så faldt.

Til gengæld var hun en helt anden, når jeg snakkede godt til hende, og en dag resulterede det i en invitation til kaffe hos hende. Af høflighedsgrunde sagde jeg tak til, idet jeg mente, at vi vel godt kunne ofre os. Da hun var gået, sagde min kone, at jeg måtte gå alene, for hun kunne ikke holde ud at komme derind!

Jeg måtte så selv gå, og hun var ikke dummere end, at hun trods en lille undskyldning fra mig, udmærket forstod, hvorfor jeg kom alene. Nok har jeg været i mangt og meget, men aldrig har jeg set mage til svineri. Der var halvmørkt i stuen og en rædsom gennemtrængende lugt, men på bordet kom der overraskende nok en pæn hvid dug.

Til kaffen opvartede hun med spejlæg og mellemmadder, og det kneb gevaldigt med appetitten for at få det ned. Flere gange forsøgte jeg at bryde op, men hver gang kom hun med kaffekanden på ny.

Jeg tror nok, at jeg var den eneste, som kunne gå ind og drikke kaffe med hende, i alt fald i de sidste år, hun boede i Fulden, men det blev så sandelig også både første og sidste gang.

Hun rejste pludselig ind til Aarhus til en søster, tror jeg nok, og kort tid efter erfarede vi, at hun var død.

8. DEL

Så var der jo »Jens Rask« (den Fulden dreng), som boede i huset lige vest for anlægget sammen med »Stine«. Mellem dem var der lyst til ægteskab tre gange, men mere kom der heller ikke ud af det, bortset fra, at de levede sammen i mange år.

Det var jo ham, der solgte huset til »Goliath« for en pot brændevin om dagen, og den gode mand var ikke så let at komme på talefod med, da han var lidt ondsindet.

Vi børn drillede ham vel også for meget, idet vi ofte kaldte på ham, om at komme ud i »Lergraven« og lege med os. Ofte blev han da også gal og løb efter os, uden at han naturligt kunne fange os, men bange for ham, det var vi.

Hans dag gik med at gå over til åen og fiske, eller også stod han ved gavlen af huset og svingede en stor stok, vrælende om, da han var soldat i Afrika. Ja, det gik med »den Fulden dreng« som med »Terp-Marie«, at pludselig hørte hans råben op, og vi så heller ikke mere til ham. Sidste gang han overfusede en, blev der taget lidt hårdt ved ham, og det kom han aldrig helt over.

Lige oven for Jens Rask's have boede gamle »Lundstrøm«. Han murede og kalkede for folk, men han dyrkede mest jagten og jagtede, hvor det passede ham. Det var ikke så få jagthistorier, han fortalte mig, og selvfølgelig var de meget spændende.

For en halv snes år siden blev en af hans jagter iøvrigt refereret af Stiftstidende, og den drejede sig om, hvor snedig han kunne være, når han begav sig ud på sine ulovlige ture. Han aftalte med en anden jæger, »Træskokarlen«, at han skulle gå ned til stranden og skyde et par skud op i luften. Umiddelbart efter kom skovfogeden derned, medens Lundstrøm i fred og to skød et dyr oppe ved skovfogedens hus. Tillige tillod han sig den frækhed på en stor bøg at skrive: »Do fo'e klø, løkpot!« — En anden gang havde han skudt et dyr inde i Rathlousdals-skoven, og så. »lånte« han skovfogedens trillebør til at køre det ind til Aarhus, hvor han afsatte det til en købmand i »Spanien«. Ja, det var en god spadseretur om natten.

Lundstrøm rejste også til Aarhus, og som det var gået før, så vi heller ikke mere til ham. Det tyndede ud blandt originalerne, som forsvandt én efter én.

Også tækkemanden gik bort. Han havde været ved at sortere æbler lige uden for sin dør, da døden indhentede ham. Man fandt ham liggende ved dørtrinnet, og man lagde ham i kisten, som man fandt ham. »Terpen« boede endnu i Fulden som nabo til ham, og hun kom da også til og tilføjede som sin sidste hilsen til ham: »Nu skal jeg tørre din mund! — og så skal du have dine træsko med dig«, hvorpå hun smed hans træsko ned i kisten til ham.

Originaler findes vel alle steder, men det var, som om man følte, at enerne fra Fulden var i en klasse for sig. I hvert fald måtte jeg under mit ophold på »Saralyst« høre mange gange for de forfærdelige og fordrukne mennesker, som boede i den grusomme by. Undertider var jeg bedrøvet over at høre det, men skæbnen ville, at de, som var hårde mod mig, selv flyttede til Fulden. Det var forkarlen og stuepigen, som giftede sig, købte en gård dernede og i øvrigt fandt sig godt til rette.

Desværre blev deres liv ganske kort her, for de døde begge i en ganske ung alder. Det var lidt om beboernes liv og færden, men jeg kunne godt have lyst til at skrive lidt om selve byen.

Der tales tit og ofte om den skønne natur omkring byen, om bakkerne, åen og skoven, både øst og vest for byen, ja, og de gamle huse, og man enes om, at der ikke må røres ved noget af det. Jeg tror ikke, at det er de gamle »Fuldinger«, som laver om på noget, men det er, som om det ikke gør noget, eftersom byboerne erobrer byen og ændrer billedet.

Man må håbe, at det sker efter by og ret, det er jo nok til at varetage de interesser, der var og er den dag i dag, nemlig blandt andet »Købmandshandelen« og »Møllen«.

Men her har tiden jo også grebet ind på hver sin vis, idet der jo ikke er det liv i de to forretninger, som der var i min barndom. Da var der jo Mølleren og en møllekusk, men nu kan alle selv udføre det, som møllen måtte gøre dengang.

Dog er et bevaret, gudskelov, og det er en tur i prammen op ad dammen op til »Skalbjerg«, for derfra at nyde udsigten ned til møllen. Det er noget af det kønneste, man kan tænke sig.

Den dag i dag kan jeg nyde denne tur, prøv selv at tage derud, se »møllen« spejle sig i den rolige, mørke vandoverflade, se, hvor møllehjulet snurrer, oplev stedets hygge, når svaneparret majestætisk glider hen over vandet, se, det er et rigtigt dansk landskab.

Er der blevet stilhed over forretningen i »Møllen«, så er der til gengæld blevet mere travlt i »Købmandshuset«. Her var der tidligere kun »Høkerkonen« til at ekspedere, men i dag er det tre-fire mand i fuld aktivitet. — Helt undgå at røre

ved alt det gamle, kunne købmanden heller ikke, men, som han sagde, vi må jo bevare det, vi kan.

9. DEL

Ad kunstens vej er Fuldens navn også blevet båret vidt omkring. Jeg tænker her først på den gamle »la Coure«, der ejede »Langballegården«. Hver dag om sommeren tog han ned gennem Fulden til vandet for at bade. Han var en lille, rar mand, der altid kom foroverbøjet og med sit badehåndklæde slynget over skulderen. En dag havde han tabt det, men vi drenge fandt det, og så vankede der lakrids i findeløn til os.

Senere kom der flere til, såvel fra Aarhus som fra andre byer; et par stykker blev fast bosiddende. Det var Ejner Michelsen og den gamle Voldby, og disses maleriet hænger mange steder i hjemmene i Fulden. Yderligere var der Milton Jensen, Aabrinck, Axel og Bernhardt Frederiksen, ja, jeg har da også set billedet herfra malet af P. Mønsted.

Nu er der næppe flere af disse i dag, men en ny generation er på vej. Således har vi endnu en kær og fast kunstmaler, der trofast er kommet og vel fortsætter hermed, kunstmaler Glysing Jensen fra Beder.

Der kunne nok stadig skrives om Fulden og dens beboere, men andre har gjort det for mig, så jeg vil gerne henvise til Østjysk Hjemstavnsforenings årsskrift 1947, hvor den gamle pastor Baden har lavet en egnsbeskrivelse herfra. Der er også en del billeder af gårde og huse. Jeg har gerne villet holde mig til det, som jeg selv har oplevet her i Fulden og dens omegn, for skulle jeg yderligere studere egnen og dens historie med mere, ja, så ville det bare blive at skrive af efter andre, og så kunne det jo blive Johs. V. Jensen's »Himmerlandshistorie« eller Thomas Olesen Løkken's skrivelser om igen, og det var ikke meningen.

Men jeg har moret mig ved at nedfælde disse erindringer, og når først huskeren er kommet i gang, har det været svært at holde tankerne adskilte, for så er den ene tanke kommet, så den anden, men huske alt er nu alligevel ikke så let.

I øjeblikket går mine tanker op til den gamle besungne og begrædte skole, samt til de år, vi boede i Beder præstegård. Om skolen skal ikke fortælles så meget, for de, der er tilbage i Fulden fra den tid, kender og husker det lige så godt som jeg. Andre har vel næppe nogen interesse i at læse herom.

I de 40 år lærer Fogh tjente Seldrup skole, levede han et liv, blandet med sorg og glæde, som måske ikke i mange hjem. Lærerpæret forstod dog at bære det hele, deres motto var: »at med sorg og klage, hold mund!«, og det lærte vi andre af.

Da vi boede ude i bakkerne, havde vi kontakt med børnene fra skolen. Der var kun tre tilbage af en stor børneflokk, og de boede nu i København. I ferierne kom de hjem til Fulden for blandt andet at besøge kirkegården og tilse de mange grave fra deres hjem, og så boede de hos os.

Som jeg tidligere har fortalt, blev man advaret mod at rejse tilbage til Fulden, om man først var rejst derfra, men det var heller ikke min mening at vende tilbage, for hvilke muligheder var der snart? Der var en børneflokk i snart hvert hjem, men langt de fleste fløj fra reden, og kun tre-fire vendte hjem og fik deres eget her. Men skæbnen ville altså, at jeg skulle vende »hjem«.

Under den første verdenskrig i 1916, boede vi i Beder præstegård. Da erfarede jeg, at der var auktion over »tækkemandens hus« i Fulden, og vel af nysgerrighed gik jeg derned. Det var småt med bydelysten, for ingen bød! Huset så heller ikke godt ud, det havde stået tomt længe, men jeg vovede forsigtigt at byde, og så var huset mit. Således skulle vi igen havne i Fulden.

Opholdet blev af længere varighed, over 40 år, ganske vist ikke i dette hus, men vi blev da i byen eller dens nærmeste omegn, og pudsig at jeg skulle komme til at ernære mig som »tækkemand«, det havde jeg mindst regnet med! Dog skete det, at jeg indimellem handlede lidt, men som en ven sagde: »Det er altid bedst, det som sker!«

Fra tiden i præstegården kan også berettes meget, vi havde en bevæget tid deroppe, men jeg vil holde mig til enkelte ting, jeg husker bedst. — Jeg var jo så ung og tog vel ikke alting så højtideligt, men jeg forstod da, at der hvilede

tunge skyer over præstegården.

Det blev derfor min kone, som var ældre og klogere end jeg, der fik fru Friis' fortrolighed, men skulle der ønskes et lille smil frem, ja, så måtte jeg tage fat.

Jeg husker tydeligt, når den gamle Bedstemor fra København kom over på ferie. Hun skulle have det godt, og hun skulle vejes således, at hun kunne overbevises om, hvor godt hun havde haft af et landophold. Derfor skulle hun gerne veje lidt mere hver ugedag, og det måtte jeg klare ved at sætte en fod forsigtigt på vægten. Så stod fru Friis bagved og smilede, for gamle Bedste, der var over 80 år og så dårligt, kunne ikke fatte, at spørgsmål og svar i de seks uger var de samme. Men den lille uskyldighed og spøg blev pænt honoreret.

En sommerferie kom pastor Friis' ældste datter hjem, hun var syg og kunne ikke selv rejse, så hun havde som sædvanlig en sygeplejerske med sig. Det var den anden sommer, vi var der, og jeg sagde til min kone, hvordan er det, at denne sygeplejerske ser ud? Der er ikke noget, svarede hun, men hun er måske heller ikke helt rask. Der var alligevel noget, for samme nat kom både præsten og fru en farende over til os, og bad os skynde os over og hjælpe dem, for hun havde født et barn. Der var stor opstandelse, kan De vel tænke Dem.

I min tid i Fulden handlede jeg hus nogle gange, og sidst boede vi ude på »Halden« i bakkerne, og det viste sig, at der skulle være knyttet overtro til huset, idet en kone fra Skovmøllen kunne fortælle mig, at jeg nu nok fandt Ridder Palles skat. Den skal være gravet ned i de bakker, du har købt, samt også i Tranbjerg kirke, sagde hun. Jeg fandt nu ingen skat, men derimod 23 lykkelige år ude i de kønne bakker lige op ad skoven.

Andre har nok også kunnet se det smukke i dette prægtige landskab, for nu ligger der så smukt og pænt sommerhuse spredt hen over bakkeskråningerne. Det havde ellers været min mening, når jeg sådan havde fået opfyldt min ungdomsdrøm om gård, at der skulle have været stort hønseri, så jeg kunne blive hjemme og passe det, men det blev i stedet til sommerhuse.

10. DEL

Sidst jeg var i Fulden, blev jeg spurgt, om jeg da ikke snart var færdig med mine skrivelser. Men man skal nu tage sin tid hertil, for det er ikke nemt både at skulle huske alt, og samtidig sørge for, at alt heller ikke kommer med, for det har jeg aldrig lovet.

Det har kun været min mening at give lidt spredte træk, så fra det ene, så fra det andet om livet her fra egnen, og det må erkendes, at det kan sikkert mange gøre og uden tvivl også bedre end jeg, men se, om de gør det!

Tit hører man jo folk genfortælle om sådanne historier, de ikke selv kender, og så er det svært vanskeligt at holde sig til sagligheden. Jeg har forsøgt at fortælle af karsken bælg, uden at forklejnne eller dadle nogen, men sådan som det hele foregik på min drenge- og ungdomstid. Nu kunne jeg vist godt slutte med det, men jeg har det sådan, at så kommer der nok en erindring op, som jeg synes også bør med.

Jeg har tidligere fortalt om »stærke mænd«, de findes vel alle steder, men dengang var det ikke sportstrænede atleter som nu. I selve Fulden havde vi især to store, bomstærke karle, den store »Mølle-Hans« og så en af den stærke Baastrup-slægt fra Kysing. De to skulle ofte prøve kræfter med hinanden, og det foregik på mange måder, men oftest ved, at der skulle »rykkes fingre«.

Sjældent forekom det, at ikke en af dem endte med en brækket finger, eller i bedste fald med en forstuvet. Det hørte med til de »sportsbegivenheder«, som vi 15-16 års drenge tit overværede.

Ved baller forekom også »stærke« drenge, selvom det måske mest lå i munden på dem. Således husker jeg første gang, jeg var med til dans bedst, for det er for både gamle og unge ude på »Højballe-lund« ved Moesgaard skov, da kom en tre-fire svende fra Malling. De skulle ud sammen med et par stykker fra Moesgaard, som de havde mødt på Beder kro, for at se på et »bondebalk«.

Helst skulle der være fest i gaden, mente man, men til alt held var der denne aften også andre kraftkarle til stede. Det viste sig, at der var to marinesoldater,

en amerikansk og en dansk (iøvrigt Jens Severin, som var lige ved to meter høj) og som begge var kommet fra »Margrethelyst«. Disse to syntes, at de hersens svende fra Malling ikke opførte sig tilstrækkeligt pænt, og da tilstanden forværredes efter hyppige besøg i kælderen, hvor der serveredes kaffepuncher, så rejste den ene af sømændene sig op og sagde, at nu var det nok, nu må vi hellere følge Jer lidt op ad vejen, så I kan finde hjem! Da alvoren gik op for de unge mennesker, listede de lige så stille af.

Der blev heldigvis ingen ballade ud af det, men når jeg skriver dette, så er det fordi, den spænding som lå over os alle, var den største, vi unge havde været ude for, og så endda på vort første bal. Jeg mindes iøvrigt aldrig fra den tid at have set politi, for gik det vel hårdt til nu og da, ja, så ordnede man det selv indbyrdes. Tærsk var og er vel stadig noget, folk har respekt for.

Se, folkens, det var lidt af hvert, hvad jeg har lovet at skrive om, men det er jo skrevet som erindringerne er kommet, og derfor desværre lidt mellem hinanden.

Hans P. Hansen,
tækkemand.